

...ИЛИ - ИЛИ...

ЗА СМИСЛАТА

НЕ ПОСТОИ ЧОВЕК ШТО ВО ОДРЕДЕН МОМЕНТ ОД СВОЈОТ ЖИВОТ НЕ СИ ГО ПОСТАВИЛ ПРАШАЊЕТО: „ЗОШТО ДА СЕ ЖИВЕЕ?“

ОДГОВОРОТ НА ОВА ПРАШАЊЕ ЈА ОДРЕДУВА НАСОКАТА ВО КОЈАШТО ЌЕ ТЕЧЕ ЦЕЛИОТ НЕГОВ НАТАМОШЕН ЖИВОТ.

ПАТОТ КОН ОСВЕТУВАЊЕТО НА ЧОВЕКОТ

СЕКОЈ ЧОВЕК ЗАРАДИ СВОИТЕ ГРЕВОВИ ВО СЕБЕСИ Е МНОГУ ОГРАНИЧЕН. ПОТРЕБНО Е ВО ДУШАТА ДА НАПРАВИМЕ ПРОЦЕП ЗА ДА МОЖЕ ВО НАС ДА ВЛЕЗЕ СВЕТЛИНАТА И ЛЉУБОВТА ХРИСТОВА. ТАКА ЗАПОЧНУВА ОСЛОБОДУВАЊЕТО НА НАШАТА ДУША. ИНИЦИЈАТИВАТА СЕКОГАШ МУ ПРИПАЌА НА ХРИСТОС. НИЕ ТРЕБА ДА ЈА ПРИФАТИМЕ, А ПОТОА СО СВОЈОТ НЕУМОРЕН ПОДВИГ (МОЛИТВА, ИСПОВЕД, СВЕТА ПРИЧЕСТ, ЛЉУБОВ) ЌЕ БИДЕМЕ ВО СОСТОЈБА ДА ГИ ПОЧУВСТВУВАМЕ ВЕЛИЧЕСТВЕНОСТИТЕ ШТО БОГ НИ ГИ ОТКРИВА. ИМЕНО, ОН СИТЕ НАС НЁ ПРЕДОДРЕДИЛ ЗА РАЈОТ.

ХРИСТОС Е ТОЈ РАЈ. КОГА ГО ЛЉУБИШ ХРИСТОС, ТОГАШ, И ПОКРАЈ ЧУВСТВУВАЊЕТО НА СОПСТВЕНАТА ГРЕШНОСТ И СЛАБОСТ, ЈА ИМАШ СИГУРНОСТА ДЕКА СИ ЈА НАДМИНАЛ СМРТТА, БИДЕЈЌИ СИ ВО ЛЉУБОВНА ЗАЕДНИЦА СО ХРИСТОС. НЕКА БОГ НЁ УДОСТОИ И ОВДЕ НА ЗЕМЈАТА, И ТАМУ КАДЕ ШТО ЌЕ ОДИМЕ, ДА ГО ВИДИМЕ ЛИЦЕТО ГОСПОДОВО.

(СТАРЕЦ ПОРФИРИЈ)

ПИСМО НА ФЛОРЕНСКИ ДО НЕГОВ БЛИЗОК ПРИЈАТЕЛ

Многу пати започнував да Ви пишувам, и исто толку пати престанував со пишувањето. Имав необично изразена желба да бидам во допир со Вас, но не Ви пишав, (дури ни сега не го пишувам она што би сакал), бидејќи со мојот живот завладеа некаква неискажливост, и тоа до таа мера што дури ни за себе не наоѓам зборови за во нив да го сместам своето внатрешно битие. Само едно ми е јасно: насекаде некакви темни сидови, удри ако сакаш и со глава во нив, нема ниту едно дупче во нив да направиш.

Од науката и од философијата и на нив сличните нешта одамна кренав раце и престанав да мислам дека тие се „сè“. Токму тогаш почнав да потсогледувам, дека смислата и целта на нашиот подвиг и труд - е општењето со личноста: не во „дејствителната љубов“ и не во „служењето на ближниот“ (ни на тоа не гледав и не гледам како на „сè“), туку во допирот на голата душа со гола душа. Ако постои можност човек да постигне нешто позитивно, тоа може да се случи само во таков допир и низ такво соединување, во коешто барем двајца луѓе би се сфатиле еден друг засекогаш и до крај. Само во таков допир тие можат да се откријат еден на друг како бескрајност. Видов дека таквото единство е основа на сè, и дека тоа е постулат на севкупниот живот. Но дали е тоа остварливо? Тоа е судбинско прашање за мене. И иако во извесни мигови тоа ми се чини како полна стварност, во други пак, тоа неповратно исчезнува, оставајќи зад себе граници и бездни меѓу личностите. Тогаш изгледа дека сите напори тие да се премостат

остануваат тажна и бесмислена човечка мака... На човек не му е потребен пријател, па макар бил и гениј, не му се потребни умни, префинети и фини односи, потребен му е едноставно Другар, и топли, целосно човечни односи, такви односи, кога се даваат себеси, а не своето, и те земаат тебе, а не твоето. Дали е тоа можно? Ако не е, тогаш сиот живот е обвиткан со безизлезно мрачна наметка, оти без тоа станува невозможно и какво и да е создавање и дејствување. Оти „делата“ сами по себе, неосветлени од личните односи, ми изгледаат премногу непотребни. Сите „дела“ за мене имаат само симболична вредност, т.е. доколку тие го изразуваат и му служат на личното општење, не на внатрешниот сојуз.

Можно е, од философска и литературна гледна точка, дека јас во овој момент зборувам премногу наивно и површно. Но кога животот исчезнува, на човек не му е до 'длабочини', и кога не се занимава со ништо од она што е единствено потребно. Јас не сакам 'длабочини', не ми треба литература, не ми требаат 'дела' и креативност, иако можеби и би можел да дадам нешто генијално. Апсолутната вредност, познанието на Бога, не зависи од нас, не се среќава „низ огледалото во загатка“ - во немирниот вртлог на символите на поезијата и философијата; нам ни требаат не срамежливите насмевки на Мудроста, туку - сè или ништо! Да се допре Бог со рака, ако е тоа можно, мислам дека е можно само преку душата на другиот, Другарот; и со тоа сè ќе се исполни со сознанието за стабилноста, да се фатиш за „мишката на Силниот“...

Отец Павел Флоренски (1882 - 1948), познат по својот докторат *Сџољ и Тердина на Висјинија*, објавен во Москва 1914 г. Ракоположен е во 1911 г. Одведен е во логор во Сибир, каде што и умира.

МОРАЛНО УСПОВРШУВАЊЕ - НЕ
ДОБЛЕСТИ - НЕ
ОБОЖЕНИЕ (СТАНУВАЊЕ БОГ ПО БЛАГОДАТ) - ДА

ЖИВОТОТ КОЈ САМ НА СЕБЕ СИ Е СМИСЛА Е БЕСМИСЛЕН

**СИГУРНО БАРЕМ ЕДНАШ ВИ ТЕКНАЛО ДА СЕ ЗАПРАШАТЕ 'ЗОШТО СУМ ОВДЕ', ИЛИ
БАРЕМ 'ШТО ПРАВАМ ЈАС ТУКА'. МИСЛАМ, ВО СВЕТОТ. БАРЕМ ЕДНАШ, СЕ НАДЕВАМ, СТЕ
СИ ПОГЛЕДНАЛЕ ВНАТРЕ ВО СЕБЕ, ТАМУ, ВО СРЦЕТО, КАДЕ ШТО ВИ Е СЕ, ДА СЕ ВИДИТЕ
ПОДОБРО ИЛИ САМО ДА СЕ ВИДИТЕ. ЗАШТО, ТАМУ СЕ СИТЕ ПРАШАЊА, А ТАМУ Е И
ОДГОВОРОТ. НО ДА ВИДИМЕ КАКО РАЗМИСЛУВА ПРОФЕСОРОТ МУХИЌ, ЗА СЕБЕ И ЗА
РАЗМИСЛУВАЊАТА НА ДРУГИТЕ ЛУЃЕ КОГА СТАНУВА ЗБОР ЗА
СМИСЛАТА НА ЖИВОТОТ...**

интервју: Марина Домазетовска / Професор Ферид Мухиќ Премин, септември 2003

Поглед кон Лувр, фотографија: монахиња Сара

Професоре, какви се вашите размислувања на тема смислата на животот? Мислите ли дека тоа е една здрава и нормална тема на која луѓето размислуваат, ако не постојано барем понекогаш и што е тоа што ги мотивира?

Кога еден филозоф ќе почне да размислува на тема ‘смислата на животот’ мислам дека тој веќе не размислува за смислата на животот туку размислува за туѓите ставови за смислата на животот. Прашањето за смислата на животот се поставува пред да знаете било што друго, или подобро, на возраст од три до пет години. Тогаш е вистинско прашањето: ‘мамо, а зошто сум се родил јас? а кај сум бил пред да се родам? Енергијата што ја има во овие прашање не може да се повтори уште еднаш. Бидејќи како што минува времето, колку човек повеќе знае што другите кажале толку помалку комуницира со себе и не се прашува за смислата на сопствениот живот. Јас сум си го поставувал прашањето и како повозрасен, но и денес кога ќе си го поставам истото прашање не си го поставувам како филозоф туку како тригодишно дете.

Човекот сам по себе е еден голем настан. Сè она што нам ни се случува е еден состав од настани. Тие настани ние ги создаваме преку нашите подвизи.

Најголемиот подвиг е да се родиш. Чинот на раѓањето, сите други подвизи на научници ли, филозофи или што да е, ги фрла толку ниско што не вреди ни да се наведне човек и да погледне на нив. Втор голем подвиг е проодувањето. Од неподвижно суштество, наеднаш стануваме и одиме. Тука доаѓаат оние прашања: ‘зошто проодив?’, ‘дали навистина проодуваме за да стасаме некаде или само да талкаме во кругови не знаејќи каде одиме?’, ‘има ли место каде треба да стасаме?’ Третиот голем подвиг е зборувањето. Од наполно немо суштество, кое само после првиот крик на раѓањето се огласува, да стаса до тоа преку звуци да пренесува најсофистицирани емоции, наредби, молби, навреди, радости.

Тука се прашањата: ‘има ли зборови што чекаат само на нас?’, ‘дали можеби треба да го кажеме зборот кој ако не би биле ние никој друг не би го кажал и никој не би го слушнал?’, ‘на кого да му го кажеме?’

Премин е списанието, и ете го веднаш прашањето: ‘Премин, но од каде, кон каде?’ Значи, веќе во самиот назив на Вашето списание, совршено јасно е концентрирана дилемата, која дефинира дека постои некаква смисла и дека некаде постои цел. Инаку речено, животот е премин од некаде кон некаде. Во извесна смисла, веќе со поимот Премин, одговорот е даден.

Сега прашање е дали човекот е суштество кое е проколнато да ја бара смислата а не може да ја најде, или е човекот благословено суштество кое ја бара смислата на животот затоа што ја има и ќе ја најде. Ова е една огромна дилема која ми се чини дека во крајна линија се решава приватно, бидејќи нашите прашања не може да ни ги одговори никој друг како што и нашите радости не може да ги доживее никој друг како ние самите.

...КАКО ШТО МИНУВА ВРЕМЕТО, КОЛКУ ЧОВЕК ПОВЕЌЕ ЗНАЕ ШТО ДРУГИТЕ КАЖАЛЕ ТОЛКУ ПОМАЛКУ КОМУНИЦИРА СО СЕБЕ И НЕ СЕ ПРАШУВА ЗА СМИСЛАТА НА СОПСТВЕНИОТ ЖИВОТ.

Венјамин Јерофеев, постмодерен руски писател, се прашува за смислата на животот и вели дека тоа е она на што му се радува срцето и за што му трепери душата. Но тој е во прва фаза на алкохолизам и еден ден кога оди да ја види својата девојка решава да не пие бидејќи таа се лути. Купува неколку шишиња алкохол и ги става во кеса така, само да ги гледа за да си ги смирува страстите. По патот не издржува, ја отвара кесата за само да ги види шишињата но не и да пие и во еден миг се прашува: ‘ова ли е тоа за што ми трепери душата и ми се радува срцето, ова ли е тоа, овие шишиња?’

Смислата, онаа смисла за која вреди да се зборува, треба да биде нешто заради што ќе ни трепери душата и ќе ни се радува срцето. Шишињата, алкохолот, макар и најскапоцениот, дијамантите, парите, накусо додатоците на животот, сигурно не можат да бидат одговор на прашањето за смислата.

Човек тешко може да определи која е стварно неговата мисија и тука е онаа опасност на барањето на смислата на животот. Луѓето кои цврсто веруваат дека имаат смисла го добиваат оној мисисонерски импулс, порив, и тогаш може да бидат и крајно безмислосни и бескрупулозни сметајќи дека нивната мисија е поважна од сè друго. Дотолку размислувањата за животот можат да бидат и како клетва за оние коишто смислата ја бараат во нешто потполно конкретно, а не можат да го најдат и тоа е за нив тогаш болка која не умира и незадоволство кое никогаш не слабеа. Додека за оние кои мислат дека смислата е постојано исполнување и кое нема конкретна точка во којашто баш сега е најдена, туку дека во тоа акумулирање се реализира нашата смисла, за нив таа неутралност кон материјалното, кон сето она што е само дополнително и додаток на животот, барањето на смислата на животот може да биде благослов, бидејќи им го обмислува ова секојдневно живеење кое без таков ориентир е не само фрустрирачка туку и депресонализирачка: од ден на ден трчаш на работа, се враќаш, се обновуваш само толку за утре пак да издржиш, тоа нема ни потекло, ни контекст, ни цел и во еден миг мораш да се прашаш зошто е сето тоа.

Професоре, слушајќи Ве како размислувате, некако сè ми се врти околу тоа колку човек е внатрешно исполнет. Мислам дека доколку човекот го живее животот во потполност не би се прашувал многу за смислата на животот; доколку пак во себе, во своето срце, има празнина, тогаш постојано ќе го прогонува прашањето за смислата на неговото постоење?

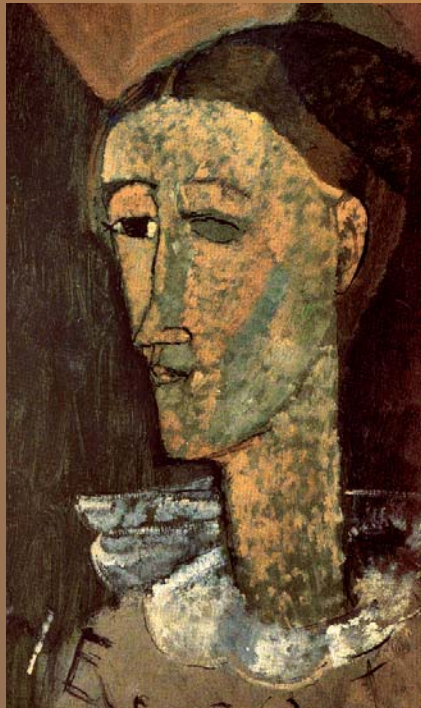
Јас мислам дека ако човек е исполнет, он не се прашува за ништо. Празнина-

та во нас бара да биде исполнета. Она нешто кое во човечката душа е резервирано да биде населено, тоа активира, тоа бара само доколку е празно.

Што е живот во полнота од филозофски аспект?

Тешко е да се одговори. Биди филозоф но немој да престанеш да бидеш човек! Дури и оние филозофи кои одбегнувале да бидат луѓе во класична, секојдневна смисла, значи не сакале да се женат, не сакале да имаат персонални врски, не сакале да се врзат за животот генерално и дури, да парафразирам еден од нив, решиле наместо да го живеат животот, да го минат во размислување, не можеле да не бидат луѓе. Но генерално мојот став е дека оние кои се исполнети, не се луѓе кои бараат смисла, бидејќи тие веќе ја нашле. Има луѓе кои во себе имаат празнина но тоа е глува празнина, тие не бараат ништо иако не се исполнети. Но еден нормален човечки живот исполнет со празнина, во онаа своја страст за смислата на животот, во оној нагон и копнеж со кој трепери целата таа празнина за да се исполни, може да се случи да се исполни дури при крајот на патувањето, некаде на осумдесет години да речам, кога смислата не се бара веќе овде туку таму, пред тебе, ако веруваш во тоа. Во животот на човекот нема една дефинирана смисла туку серија на подвизи, постапки, исполнувања, серија која не престанува. Не може на пример некој адолесцент на седумнаесет години да не помисли дека ја нашол смислата, но грешка е ако мисли дека мислата ќе го држи засекогаш. На дваесет и пет години, тој може, нужно е дури, да има други аспирации, самиот е веќе друга личност и веќе бара друга смисла. Ние однатре созреваеме или се возвишуваме, но сепак во внатрешноста на една рамка. Но не се гледа барањето на смислата денес во едно, утре во друго, после во трето, тоа не е смисла, тоа се хирови: денес ме радува ова, утре она. Смислата е една внатрешна континуираност. Градиш една иста градба. Го изградуваш оној проект кој си започнал во третата година од животот, тогаш матно

ЖИВОТот КОЈ САМИОТ НА СЕБЕ СИ Е СМИСЛА Е БЕСМИСЛЕН. НО ИМА МНОГУ ЛУЃЕ КОИ ВАКА РАЗМИСЛУВААТ И ВАКА ЖИВЕАТ И ЗА НИВ ТОВА Е ЛЕГИТИМНО. ТОВА ВИ Е ПРИЧИНА ЗА ОГРОМЕН ПРОЦЕНТ НА САМОУБИСТВА НА МЛАДИ И ЗДРАВИ ЛУЃЕ ИТН. НИВ ИМ Е НЕВОЗМОЖНО ДА ПРОДОЛЖАТ ДА ЖИВЕАТ ЗНАЕЈЌИ ДЕКА НЕМА СМИСЛА, А НЕМААТ ДЛАБОКА ВЕРБА ДА СИ ГО ПОСТАВАТ ПРАШАЊЕТО ЗА СМИСЛАТА И ЖИВЕАТ ПО ИНЕРЦИЈА.

НИЕ ОДНАТРЕ СОЗРЕВАМЕ ИЛИ СЕ ВОЗВИШУВАМЕ, НО СЕПАК ВО ВНАТРЕШНОСТА ЕДНА РАМКА. НО НЕ СЕ ГЛЕДА БАРАЊЕТО НА СМИСЛАТА ДЕНЕС ВО ЕДНО, УТРЕ ВО ДРУГО, ПОСЛЕ ВО ТРЕТО, ТОА НЕ Е СМИСЛА, ТОА СЕ ХИРОВИ: ДЕНЕС МЕ РАДУВА ОВА, УТРЕ ОНА. СМИСЛАТА Е ЕДНА ВНАТРЕШНА КОНТИНУИРАНОСТ. ГРАДИШ ЕДНА ИСТА ГРАДБА. ГО ИЗГРАДУВАШ ОНОЈ ПРОЕКТ КОЈ СИ ГО ЗАПОЧНАЛ ВО ТРЕТАТА ГОДИНА ОД ЖИВОТОТ, ТОГАШ МАТНО И НЕЈАСНО. ТАКА, ОНОЈ ОСУМДЕСЕТГОДИШЕН ЧОВЕК САМО ЈАСНО ГО ГЛЕДА ОНА ШТО НА ТРИ ГОДИНИ МУ БИЛО МАТНО.

Премин, септември, 2003 / За смислата

интервју: Марина Домазетовска / Професор Ферид Мухиќ

и нејасно. Така, оној осумдесетгодишен човек само јасно го гледа она што на три години му било матно.

Што е пак со онаа друга страна за која нешто ми спомнавте пред да го започнеме разговорот: животот нема смисла, затоа живеј си го животот?

Да, јас реков дека и тоа една од можните варијанти која во филозофијата е систематски елаборирана. Свои поддржувачи има и надвор од филозофијата. Тоа е една од можностите, од опасностите. Во астрономијата и физиката има т.н. космички пессимизам кој се сведува на тоа дека ништо нема смисла и дека тоа што тука има живот е само една краткотрајна, непредвидена космичка појава која секој миг може да ја снема а која сигурно ќе ја снема, тотално и без трага. Во тој контекст прашањето за личниот живот, особено за луѓето кои мислат дека после овој живот нема ништо, сите разговори за смислата на животот се потполно беспредметни. Доколку животот во сите свои фази завршува со смрт, сè е беспредметно. Потполно е сеедно што правиме.

Во истиот контекст, дали тука е сместен крајниот индивидуализам: смислата на животот сум јас и мојата волја над сè? Како размислувате Вие за размислувањата на ваквите луѓе?

Оној кој живее онака како што тој си сака и избира, не верувам дека се мачи со проблемот на смислата на животот. Оти не може да е смислата на животот во тоа да правиш ти што сакаш, бидејќи тоа е контрадикција на самиот поим смисла. Смислата е поим кој тебе те објаснува. Тоа е повисок поим од тебе. Намта смисла е повисок поим од нас. Смислата на постоењето на еден народ е повисока од самиот тој народ бидејќи таа го елаборира, го разјаснува феноменот на постоењето на тој народ.

Смислата на овој свет, исто така.

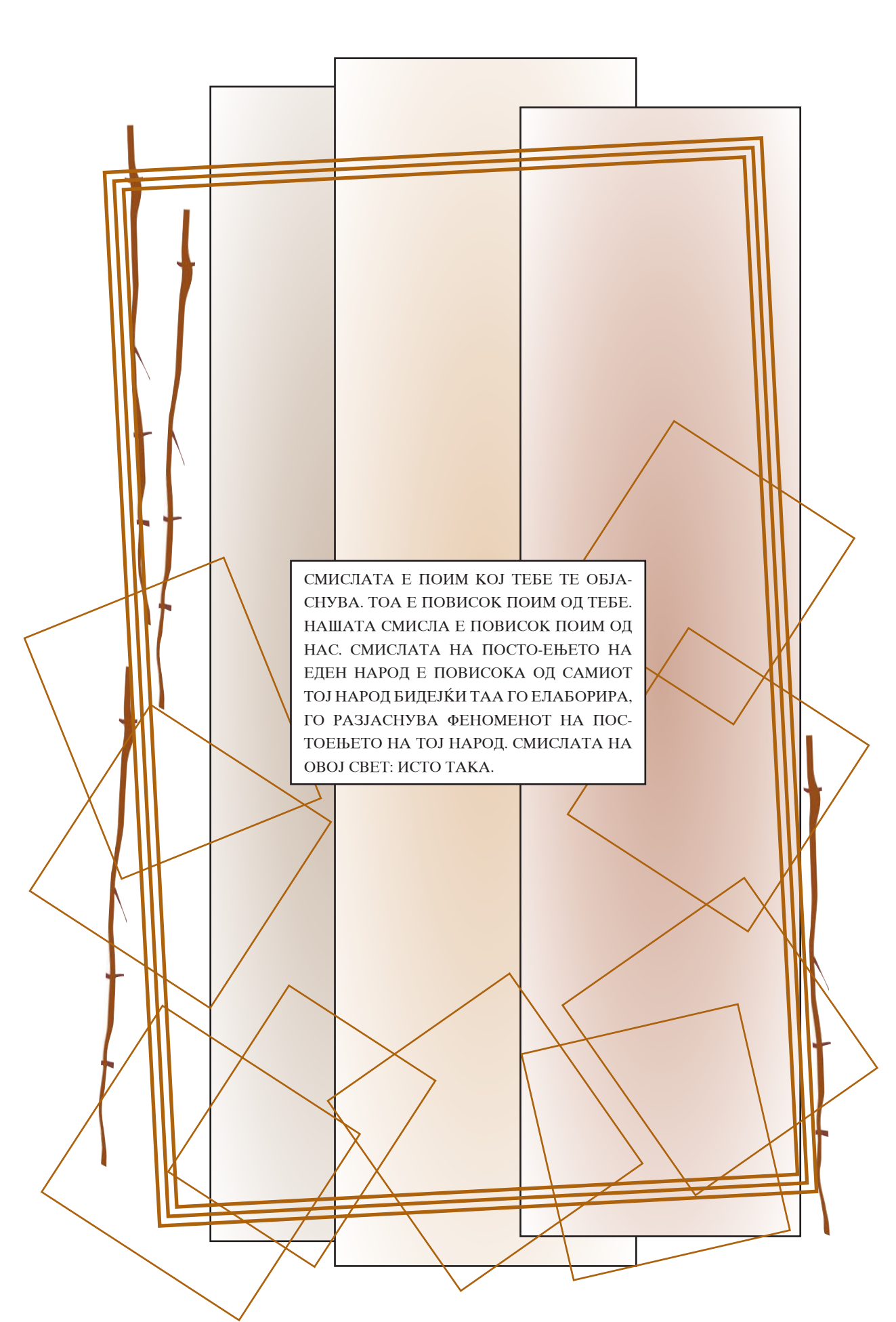
Прашањето на смислата на животот кој самиот на себе си е смисла е контрадикција. Животот кој самиот на себе си е смисла е

бесмислен. Но, има многу луѓе кои вака размислуваат и вака живеат и за нив тоа е легитимно. Тоа ви е причина за огромен процент на самоубиства на млади и здрави луѓе итн. Нив им е невозможно да продолжат да живеат знаејќи дека нема смисла, а немаат длабока верба да си го постават прашањето за смислата и живеат по инерција. Од друга страна, она филозофско размислување дека не може да се живее ако не се постави прашањето за смислата на животот, воопшто не е точно. Тое е едно мултиплицирање на личниот став на филозофот кој за себе го нашол одговорот, па мисли сите мора да го најдат.

Најголем број луѓе живеат просто рутински, не по најдена смисла туку по животната сила и инерција. Просто си жив и функционираш. Се бориш за нешто за што не си се ни прашал зошто ја имаш таа енергија. Во моментот кога ќе се запрашаат, ја немаат смислата, за нив животот значи дека на крајот ќе се умре и сепак ќе се умре, и тогаш најчесто решаваат да го прекинат животот.

Животот е како равенка со една непозната. Одбраната на оние кои ја наоѓаат смислата е во тоа што тие ја знаат таа непозната, ја имаат, сега дали е таа реална не е важно, за нив е реална; дали другите ја имаат но не знаат за неа, исто така не е важно.

Вториот начин на одбрана е просто да не се прашуваш за смислата на животот. Ако ја немаш таа непозната, не се прашуваш за смислата. За нив прашањето нема никаква смисла, и затоа не си го поставуваат: 'зошто се живее?', 'мора да се живее, што да се прави'. А зборот 'мора да се живее' е одговор што е веќе дефетистички, во кој нема ниту се наоѓа смисла. Таквиот човек гледа дека нема никаква смисла, но за него нема ни избор: 'морам да живеам затоа што сум жив'. Така, оние кои ја нашле смислата на животот, грешат ако мислат дека таа смисла важи и за сите други, но не грешат дека таа смисла важи за нив, тоа е нивната вистина.

СМИСЛАТА Е ПОИМ КОЈ ТЕБЕ ТЕ ОБЈАСНУВА. ТОА Е ПОВИСОК ПОИМ ОД ТЕБЕ. НАШАТА СМИСЛА Е ПОВИСОК ПОИМ ОД НАС. СМИСЛАТА НА ПОСТОЕЊЕТО НА ЕДЕН НАРОД Е ПОВИСОКА ОД САМИОТ ТОЈ НАРОД БИДЕЈЌИ ТАА ГО ЕЛАБОРИРА, ГО РАЗЈАСНУВА ФЕНОМЕНОТ НА ПОСТОЕЊЕТО НА ТОЈ НАРОД. СМИСЛАТА НА ОВОЈ СВЕТ: ИСТО ТАКА.

СРЕДБА СО ЖИВИОТ БОГ

СЕМЈОН ЉУДВИГОВИЧ ФРАНК,

РОДЕН 1877 Г. ВО МОСКВА, РУСКИ ФИЛОСОФ, ТЕОЛОГ И ПСИХОЛОГ; ВО 1922 Г. Е ПРОТЕРАН ОД СОВЕТСКА РУСИЈА, И ОСТАТОКОТ ОД ЖИВОТОТ ГО ПОМИНАЛ ВО ГЕРМАНИЈА, ФРАНЦИЈА И ВЕЛИКА БРИТАНИЈА. СЕ УПОКОИЛ ВО 1950 Г. БЛИЗУ ЛОНДОН. ОВОЈ ТЕКСТ Е ИЗВАДЕН ОД НЕГОВАТА КНИГА „УРИВАЊЕ НА ИДОЛИТЕ“. ОБЈАВЕНА ЗА ПРВПАТ ВО ПАРИЗ 1924 Г.

Сите идоли на коишто некогаш со воодушевеност сме им служеле, и служењето што ни го осмислувало животот, ја загубија својата магија, не можат повеќе да ја привлечат нашата душа, колку луѓето околу нас и да им ја даваат својата сила. Во нас остана само жедта за животот - полн, жив и длабок - останаа некои крајни, најдлабоки потреби и желби на нашиот дух за коишто не само што не знаеме како да ги задоволиме туку не знаеме ни како да ги изразиме.

Негативниот резултат на нашето истражување на духовните лутања никако не може да нè задоволи. Постоеше во нашето духовно минато период кога тој негативен резултат на многумина од нас ни изгледаше како позитивно откровение. Тоа е можеби последниот, најнесовршениот или најнестварниот идол со кој се среќава душата на тие патишта. Тоа е привидот на целосната, совршена лична слобода. Тој во споредба со тиранијата на моралните норми соблазнува со алузијата на некаква животна вистина. Но оваа соблазна е краткотрајна, премногу лесно се открива како лага; само најнаивните, најнеискусните души можат да ѝ се препуштат на некое време. Ништо да не се бара, на ништо да не се служи, да се насладува од животот, да се зема од него сè што може да даде, да се задоволи секоја желба, секоја страст, да се биде дрзок и силен, да се господари со животот - тоа понекогаш се чини примамливо; и како што рековме, тоа е еден краток период - може да се нарече ничеовски период - кога на многумина тоа им се чини како највисока животна мудрост.

Немаме потреба со некакви апстрактни аргументи да ја побиваме таа лажна мудрост. Мислам дека за повеќемината од нас може да се рече дека веќе не сме оние истите, и дека таа соблазна не дејствува на нас. Слободата од сè на светот - што ќе ни е, ако не знаеме за што сме слободни? ... Добро знаеме дека секој миг на среќа обилно се искупува со страдања или со здодевноста од презаситеност; ние сега знаеме дека неволји во животот има неспоредливо повеќе отколку среќа и радост; ја искусивме маката, јасно го гледаме неизбежниот крај на секој живот - смртта, пред чиешто лице сè станува подеднакво нестварно. Со еден збор, ние имаме премногу живо чувство за бесмисленоста на животот за да се занесуваме само со голиот процес на животот. И зборот 'слобода' во таа смисла ни се чини дури навредливо неумесен. Дали е слободен оној којшто без смисла и цел лута без пат, гонет само од страстите на тековниот момент, чијашто бесмисленост и самиот добро ја сфаќа? Дали е слободен оној кој не знае каде да се скрие од духовна леност и духовна беда?

Радосниот занес од животот, што ги надминува границите и обичниот поредок, вистинската - секогаш привремена - восхитеност од огнот на страстите што не произлегува од очај, туку од вишок на сила, можни се, очигледно, само тогаш кога во длабочината на душата е жива верата во некаква крајна стабилност и неуништливост на животот. Исто како што детето беснее и крева врева, поаѓајќи притоа сепак од чувството на непоколебливата сигурност на родителската власт,

спокојната удобност на родителскиот дом, а станува несвојствено сериозно и тивко во за него нова ситуација, кога неговата душа е полна со грижа и неодреденост - така и сите ние, чувствувајќи го нишањето на духовното тло под нозете, ја губиме способноста за детска безгрижност, за смелоста на неконтролираната веселост - за она што Германците го нарекуваат со непреведливиот, преубав збор - Uebertut. За да се ужива во радосното пијанство, треба да се има родителски дом да се биде сигурен дека човек може во него мирно да се истрезни. Инаку, можна е само разулавеноста на очајувањето, она горко, тешко пијанство на коешто му се предава Мармеладов, затоа што нема „каде да оди“.

Она што го бараме и за што копнееме не е слободата, туку сигурност и цврстина, не хаотично скитање по бескрајните далечини туку мирот во родителскиот дом. Ние висиме над бездната во воздухот, бидејќи сме ја загубиле внатрешната врска на нашиот дух, на нашата личност со битието, и сакаме да ја обновиме таа врска, да застанеме на цврсто тло. Ние страдаме не од вишок, туку од недостаток на духовна сила, изнемоштуваме во пустината, нашата душа не ја бара бесмислената неограниченост и одвоеност од сè, туку, напротив, тесно, крајно слевање со нешто непознато, со нешто што засекогаш може да ја исполни и нахрани.

Нашата душа е осиромашена и изгладнета. Губењето на верата не е лесна работа, рушењето на идолите на коишто и ние и нашите татковци сме им се поклонувале толку долго и страшно - тоа не е детска забава. Веројатно исто така страшно, празно и тажно им било на нашите предци, старите Словени, кога во Дњепар бил фрлен Перун заедно со другите идоли, па не знаеле на кого треба сега да му служат и од кого да бараат помош во неволјите. Оти, откажувањето од идолите не е безочно предавство туку знак за промена на верата.

... На тие патишта, во тоа безнадежно и безизлезно лутање на душата по огромната и бескрајна пустина, кога копнежот и духовната жед доаѓа до крајната граница и станува неподнослив - доаѓа до средба на душата со живиот Бог. Таа средба е необична и кај секого се случува на посебен начин. Или неочекувано ја стресува душата или се подготвува во неа низ постепениот процес на просветлувањето. Тоа не може на никој начин „општозодолжително“ да му се докаже на оној којшто самиот не го доживеал, чијашто душа не е подготвена за ова, тоа нему дур и не може да му се опише.

Сите наши соништа, насочени во иднината и нивното самоволно-човечко остварување, сите 'идеали' и 'норми' коишто како такви ние ѝ ги спротивтавуваме на реалноста - сето тоа се привиди, сенки и лажни подобија на битието, лишени од корен во Суштиот, во вистинскиот живот. Вистинското Сушто не е фантазирање коешто од ништо се зачнува во осамената човечка душа ниту е, парафразирајќи ги Хегеловите зборови - само 'идеја' којашто е толку слаба што не постои во вистинска смисла, туку до-

прва 'треба да биде'. Суштото е вистинско, бескрајно, потполно, вечно Битие, жив бесконечен живот и вистински реална, сеоќна креативна сила на љубовта. Таа го создава новиот живот, таа нè восовршува нас и сиот свет, не заради недостаток, не заради празнината на небитието коешто копнее по исполнетост, туку заради бескрајното изобилие на реалност што се излева на сите слаби ембриони на битието и ги поттикнува да цветаат и да даваат плодови.

...Суштото, бидејќи е вистински живот, е бескрајна љубов којашто ја исцелува сета немоќ на нашето ограничено суштество, љубов што ги надополнува сите негови недостатоци, љубов којашто воскреснува мртви, којашто повикува и буди сè што е мртво да се нурне во живата вода и во неа да се прероди и да оживее.

Она што ние го бараме е нешто многу реално и едноставно - ако сакате, дури, нешто многу грубо и неидеално - но затоа вистинско. Го бараме вистинскиот живот, полнота и сигурност. Дека сакаме и мораме да живееме - тоа добро го сфаќаме и тоа не мора да се докажува. Меѓутоа, ние не живееме. Изворите на живот пресушуваат, резервите на храна се при крај. Одвај се спасуваме од смртта глодајќи ги сувите корчиња што ни заостанале од минатото. Умираме. И затоа, не бараме 'служење', не бараме 'идеали', ниту морал - едноставно бараме спас, лично спасение. И нека видат моралистите во тоа само егоизам, нека проповедаат што и да е, ние знаеме дека на таа најдлабока жед за самозачувување не ѝ е потребно никакво оправдување, оти таа за нас ја има самоочигледноста на крајната, одлучувачка инстанца.

Премин, септември, 2003 / **За смислата** / Семјон Франк: Средба со Живиот Бог

Го бараме спасението, вистинскиот и вечен живот, оној краен, најдлабок извор на животот којшто е воедно и светлина, и радост и мир.

И - како што рече блажениот Августин - како би можеле да Го бараме ако Он Самиот веќе не е во нас?

Каква е таа сила што нè гони од едно тежнење кон друго, не дозволувајќи да се запреме ни на едно, што е тоа што нè принудува да се откажеме од идолите и да ја разоткриваме нивната пустош и зло, што е тоа што нè заплиснува во вид на нескротливи бранови, кинејќи ги сите синцири и преплавувајќи ги сите ограничени облаци, сите брегови со коишто земниот живот го ограничува нашиот дух. Од каде во нас таа сила, таа верба во безграничната и врховна вредност на нашиот дух, ако е тој само малечка беспомошна човечка душичка, производ на наследството, средината и воспитанието?

**од прочуениот разговор
на побожниот Мотовилов со
Св. Серафим Саровски**

Мотовилов:

„Сепак не разбирам како е можно да бидам сосема сигурен дека сум во Духот Божји. Како да ја распознаам вистинската пројава на Светиот Дух?

Отец Серафим одговори:

„Веќе ти реков, сине мој, дека тоа е многу просто... Ние заедно, чедо мое, сме во Светиот Дух! Зошто не ме гледаш?“

Јас одговорив:

„Не можам да Ве гледам, оче, зашто Вашето лице стана посветло од сонцето и очите ми се заслепени.“

Отец Серафим рече:

„Не плаши се, чедо, и ти стана светол како и јас. И ти си сега исполнет со Светиот Дух. Инаку ти не би можел да видиш каков сум јас.“

Тогаш наведувајќи ја главата кон мене, благо ми шепотеше на уво:

„Благодари Му на Господа Бога за Неговата неискажлива милост. Ти забележа дека дури не се ни прекрстив, но само со умот се помолив во своето срце на Господ Бог и во себе говорев: ‘Господи, удостој го милостиво да го види јасно со телесни очи симнувањето на Твојот Дух со Којшто си ги удостоил Своите слуги кога си благоизволил да се појавиш во Светлината на Својата Божествена Слава.’ И погледни, чедо, Господ за миг ја услиши молитвата на бедниот Серафим. Сигурно треба да Му заблагодариме на неискажливиот дар што ни го даде на двајцата. Сине мој, не ја покажува Бог секогаш Својата милост дури ни на големите подвижници.

Погледни! Божјата благодат дојде да го утеши целото твое срце како сакана мајка, по застапништвото на самата Мајка Божја. Дојди, чедо, Господ е со нас!“

По овие зборови го погледнав неговото лице и ме опфати уште поголема стравопочит. Замислете во средина сонце и при неговото најсјајно блескање во пладневниот зенит го гледате лицето на човекот што разговарал со вас! Ги гледаш движењата на неговите усни и изразот на неговите очи кои се менуваат, го слушаш неговиот глас, чувствувааш дека некој ти ги допра рамената, а не гледаш ниту раце ниту лице, дури не се гледаш ни самиот себеси или неговите контури - туку само заслепувачка Светлина што се распространува насекаде околу вас и ја осветлува со својот сјај снежната покривка на ридот и снежлуките што го посипуваа великиот Старец и мене...

Отец Серафим продолжи:

„Нам ни се даде само навестување на оваа радост, па ако од ова имаме сладост, пријатно чувство и радост во нашите души, што да кажеме пак за вистинската радост на оние што плачат тука на земјата? И ти, чедо, си пролеал доста солзи во овој живот. Погледни со каква радост те утеши Господ додека беше овде! Сега мораме да работиме и постојано да се трудиме за да добиеме многу повеќе сили за да ја ‘достигнеме совршената мера во Христовиот раст’... Тогаш во целата своја полнота ќе биде откриена краткотрајната и делумна радост што сега ја чувствуваме, нашето битие ќе биде проникнато со неискажив восхит којшто никој не може да ни го одземе.

(V. Lossky, La Theologie mustique de L'Eglise d'Orient, Auber, Paris, 1944)